

KANDIDAT

1200

PRØVE

HI-124 1 Kriminalitet og konflikthåndtering i Norge ca. 1500-1700

Emnekode	HI-124
Vurderingsform	Skriftlig eksamen
Starttid	06.12.2016 09:00
Sluttid	06.12.2016 11:00
Sensurfrist	29.12.2016 01:00
PDF opprettet	27.08.2018 15:14
Opprettet av	Digital Eksamen

1 Generell informasjon HI-124 06.12.2016

Emnekode: HI-124

Emnenavn: Kriminalitet og konflikthåndtering i Norge ca. 1500-1700

Dato: 06.12.2016

Varighet: 09:00-11:00

Tillatte hjelpemidler: Ingen

Merknader: Hver av oppgavene 13-15 vektet dobbelt så mye som hver av oppgavene 1-12.

Det forekommer av og til spørsmål om bruk av eksamensbesvarelser til undervisnings- og læringsformål. Universitetet trenger kandidatens tillatelse til at besvarelsen kan benyttes til dette. Besvarelsen vil være anonym.

Tillater du at din eksamensbesvarelse blir brukt til slikt formål?

Ja

Nei

Riktig. 0 av 0 poeng.

2 Oppgave 1

Hvor mange kildebelagte tiltaler og henrettelser kjenner vi til i trolldomssaker i Norge (ca.-tall)?

Skriv ditt svar her...

Ca. 800 tiltaler og ca. 300 henrettelser.

Besvart.

3 Oppgave 2

Hvordan var kjønnsfordelingen blant de trolldomstiltalte i Norge (ca.-tall)?

Skriv ditt svar her...

Ca. 80% kvinner og 20% menn

Besvart.

4 Oppgave 3

Hvilke to norske fylker har flest kildebelagte trolldomsprosesser?

Skriv ditt svar her...

Rogaland og Finnmark

Besvart.

5 Oppgave 4

Hva var forskjellen på en lagmann og en lagrettemann?

Skriv ditt svar her...

En lagmann var en høytstående og juridisk utdannet dommer som dømte på lagtinget. En lagrettemann var en bonde, gjerne uten lese og skrivekunnskaper, som dømte på bygdinget. Lagrettemennene sverget ed til lagmannen og ble regelmessig utskiftet.

Besvart.

6 Oppgave 5

Hva var et målstevne?

Skriv ditt svar her...

Et målstevne er rettsmøte utenfor tinget med lik juridisk kraft som bygdinget. De ble holdt der det var mest hensiktsmessig i forhold til saken som ble tatt opp. Eksempel på saker hvor målstevne ble benyttet er grensetvister.

Besvart.

7 Oppgave 6

Hva var domrov?

Skriv ditt svar her...

Et domrov er når noen unnlater seg å forholde seg til en gitt dom, eller hindrer en dom å bli utført.

Besvart.

8 Oppgave 7

Hva var stevnefall?

Skriv ditt svar her...

Et stevnefall er når noen unnlater å møte på tinget, når de er pålagt å møte. Dette kunne være personen som var stevnet, rettsvitner eller lagrettemenn.

Besvart.

9 Oppgave 8

En av lovbøkene for Norge som kom i perioden 1500-1700, har et strafferettskapittel som er disponert etter de ti bud i Bibelen. Hva er navnet på denne loven, og hvilket år ble den trykket?

Skriv ditt svar her...

Den heter Christian 5.s danske og norske lov og ble trykket i 1687.

Besvart.

10 Oppgave 9

Hva er en primærkilde?

Skriv ditt svar her...

En primærkilde er den kilden som ligger nærmest en historisk hendelse i tid og rom.

Besvart.

11 Oppgave 10

Forklar kort hva som ligger i de tre begrepene 'diabolisme', 'maleficium' og 'signeri'.

Skriv ditt svar her...

Diabolisme er betegnelsen på en pakt mellom en person og djevelen. Diabolisme ble straffet med dødsstraff.

Maleficium er sort magi, altså magi som ble brukt for å skade eller gjøre mennesker eller dyr syke. Denne formen for magi kunne også benyttes til å påvirke været eller skape ulykker. Maleficium ble straffet med dødsstraff.

Signeri, eller hvit magi, er helbredene magi som ble brukt til å gjøre gode gjerninger, som å gjøre syke folk friske. Signeri ble straffet med dødsstraff frem til 1617, hvor en forordning endret straffen til landsforvisning.

Besvart.

12 Oppgave 11

Hva ligger i begrepet 'merkantilisme'?

Skriv ditt svar her...

Med merkantilisme menes det dominerende økonomiske systemet i Europa mellom 1500 og 1700. Dette systemet er en form for handelskapitalisme hvor hovedhensikten er å skape økonomisk overskudd gjennom handel. Grunnprinsippet er å produsere og eksportere mer enn det importeres. Dette ble gjort ved en rekke restriksjoner knyttet til handel, gjennom toll, skatter, monopolisering, kanalisering til byene og privilegier. Proteksjonisme, altså å beskytte egen produksjon, står også sentralt.

Besvart.

13 Oppgave 12

Forklar kort hva som ligger i Fernand Braudels begrep 'den lange tid', og vis hvordan dette begrepet kan knyttes til kriminalitet.

Skriv ditt svar her...

Med begrepet "den lange tid" menes de lange periodene i historien uten store endringer. Dette går hovedsaklig på menneskers langsomme mentalitetsendringer, grunnet seigelivede tradisjoner og lite kontakt utenfra. I kriminalitetsperspektiv kan "den lange tid" brukes for å forklare hvorfor de indre bygdene i Norge (spesielt voldsbeltet mellom indre Agder og Telemark) hadde en svært høy frekvens av voldskriminalitet gjennom vår periode. Folk holdt seg til en norrøn kultur, hvor vold og ære var en stor del av samfunnet, uten at de ytre impulsene fra Europa påvirket de isolerte bygdene.

Besvart.

14 Oppgave 13

Vis hvordan og hvorfor sorenskriverens innflytelse på domsavsigelser endret seg over tid.

Skriv ditt svar her...

Sorenskriveren kom først inn på bygdinget i 1591 og fungerte som sekretær for lagrettemennene. Dette ble gjort fordi de fleste bønder, dermed også lagrettemenn, ikke kunne skrive og lese. Sorenskriveren var fast i sin stilling i motsetning til lagrettemennene som rullerte regelmessig. Dette førte til at sorenskriveren bygget opp store juridiske kunnskaper rundt lovverk og rett, både gjennom erfaring og gjennom lesekyndighet. I 1633 blir sorenskriveren pålagt å skrive tingbøker. I 1634 blir sorenskriveren offisielt meddommer med lagrettemennene på tinget, men i praksis skjedde nok dette noe tidligere. Dette skyldes sorenskriverenes juridiske kunnskaper. Frem til 1687 dømmer lagrettemenn og sorenskriver sammen, før Chr.5.s lov bestemmer at sorenskriveren skal dømme alene. Også her tok nok sorenskriveren over litt tidligere enn det som ble bestemt i loven. Med dette er sorenskriveren enedømmer, mens lagrettemennene blir rettsvitner. I odelssaker og livs-og æresaker dømte de fortsatt sammen grunnet lagrettemennenes lokalkunnskaper.

Besvart.

15 Oppgave 14

Hva var Herredagen, og hvilke funksjoner hadde den? Hvilke aktører var tilstede? I hvilken grad ble straffesaker behandlet i Herredagen?

Skriv ditt svar her...

Herredagen var rettshierarkiets øverste domstol mellom 1590 og 1664, og ble holdt ca. hvert tredje år. Den fungerte også som et forhandlingsorgan for de høyeststående borgerene i landet. Til stede var en del av det danske riksrådet, kansleren, stadtholderen, lagmenn og av og til kongen. Saker som ble behandlet i herredagen var i starten hovedsaklig økonomiske saker, for eksempel odelssaker. Utover på 1600-tallet ble de mer alvorlige straffesakene som liv-og æresaker tatt opp i herredagen, da som ankesaker fra lagtinget.

Besvart.

16 Oppgave 15

Lensregnskapene er regnet som svært viktige kilder til kriminalitet før 1660. Hvilke deler av lensregnskapene siktes det til, og hva slags informasjon kan de gi oss? Hvilke styrker og svakheter har lensregnskapene som kilde til kriminalitet?

Skriv ditt svar her...

De viktigste delene av lensregnskapet som kilde til kriminalitet er sakefallslistene (bøtelister), utgiftsposten med blant annet skarpretterens kvittering og inntektsposten hvor blant annet forbrutt eiendom og gods ble ført som inntekt til staten.

I all hovedsak er sakefallslistene den aller viktigste, fordi den gir oss det endelige utfallet i botamålssaker, hvor bøteinntektene står beskrevet sammen med informasjon om typen lovbrudd og ofte navn og sted.

Utgiftsposten gir oss informasjon i ubotamålssaker. Der finner vi bøddelens kvittering, utgifter i forbindelse med varetekt og i tillegg også informasjon om innkjøp av for eksempel rettersverd eller andre detaljer rundt utstyr som ble benyttet i fangehullene (lenker, strekkbenker, tener).

Inntektsposten gir oss informasjon i forbindelse med alvorlig kriminalitet hvor den dømte for eksempel måtte gi fra seg eiendom og gods til staten.

Lensregnskapets styrker som kilde er at den gir det endelige utfallet i en sak, i motsetning til tingbøkene. Sammen med troverdigheten fra fogdens penn gjør dette lensregnskapet til en svært sikker deskriptiv kilde. Svakheterne ved lensregnskapet er at svært få detaljer blir nevnt.

Besvart.